

14.10.2024

Julkinen

Finanssineuvos, yksikön päällikkö Noora Heinonen
Budjettineuvos Riitta Aejmelaesus

Sosiaali- ja terveystieteiden lausunto 15.10.2024

Hallituksen esitys (127/2024 vp) eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystieteiden palveluista annetun lain muuttamisesta

Taloudellisen kestävyys ja henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi pääministeri Petteri Orpon hallitus esittää, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon toimintayksiköissä vähimmäishenkilöstömitoitus on vuoden 2025 alusta lähtien pysyvästi 0,6 työntekijää asiakasta kohden. Mitoituksessa otetaan huomioon vain välitöntä asiakastyötä tekevä henkilöstö. Lainsäädäntö velvoittaa palveluntuottajaa seuraamaan ja arvioimaan henkilöstön riittävyyttä suhteessa asiakkaiden kulloisiinkin palvelutarpeisiin. Esityksessä on kyse vähimmäismitoituksen muutoksesta ja asiakasrakenteen vaatiessa mitoituksen on oltava korkeampi. Jokaisessa hoitoa antavassa yksikön henkilöstön mitoituksessa olisi aina otettava huomioon asukkaiden yksilöllinen palvelutarve.

Hyvinvointialueita ohjataan yleisesti ottamaan ikääntyneiden palveluissa käyttöön vaikuttavia ja erityisesti kustannusvaikuttavia toimia. Valtio ohjaa hyvinvointialueita uudistamaan palveluja siten, että kukin palvelu vastaisi tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan palvelutarvetta. Tämä tarkoittaa muun muassa palvelujärjestelmän porrastuksen tarkastelua. Vanhuspalvelujen edelleen kehittämistä on tehtävä siten, että asiakkaiden palvelutarpeisiin pystyttäisiin hyvinvointialueilla vastaamaan joustavasti erityisesti, kun muistisairaiden asiakkaiden lukumäärä sekä osuus asiakaskunnasta kasvavat väestön ikääntyessä. Henkilöstön turvaamiseksi hallitus on käynnistänyt toimet osana kansallista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelureformia ja siihen sisältyvää *Hyvän työn ohjelmaa*. Ministeriöt ja hallinnonalojen virastot tuottavat ajan edetessä hyvinvointialueiden toiminnasta ja taloudesta yhä enemmän ja laadukkaampaa vertailutietoa, joka osaltaan mahdollistaa muun muassa vertailutietojen tarkastelun.

Hallituksen esityksessä ehdotetun säästövaikutus olisi vuosien 2025–2027 osalta 45 milj. euroa vuodessa ja vuodesta 2028 lukien vuositasona 134 milj. euroa. Ehdotettu muutos otettaisiin tehtävämuutoksena huomioon hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaisesti etukäteen. Muutoksen

hyödyt näkyisivät alueilla toiminnan organisointimahdollisuuksien parantumisena ja erityisesti henkilöstöresurssien käytön joustavoitumisena.

Valtiovarainministeriön pitää hallituksen esityksen taloudellisia vaikutusarvioita huolellisesti laadittuina. Arviointiin liittyvät epävarmuudet on tuotu esiin erityisesti koskien niiden yksiköiden lukumäärää, joissa henkilöstöä on mahdollisuus mitoituksen laskun myötä vähentää. Esityksessä ehdotetun mukaisesti 518 yksikköä (eli vajaa kolmasosa kaikista yksiköistä) olisi sellaisia, joissa henkilöstömitoitusta olisi mahdollisuus vähentää. Arvio on varovaisuusperiaatteen mukainen kuitenkin vahvistaen 45 milj. euron säästövaikutuksen toteutumisen realistisena tavoitteena.

Väestön ikääntyminen kasvattaa julkisia menoja. Väestöennusteen mukaan 80 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa lähes 320 000 henkilöllä seuraavan 30 vuoden kuluessa. Lisäksi 85 vuotta täyttäneiden määrä kaksinkertaistuu nykyisestä vuoteen 2035 mennessä. THL:n raporttoiman¹ mukaan tämä lisää voimakkaasti iäkkäiden henkilöiden palvelujen tarpeita seuraavan kahden vuosikymmenen aikana. Iäkkäiden palvelujen tarpeeseen vaikuttaa ikääntyneiden määrän kehityksen lisäksi väestön toimintakyvyn ja terveyden kehitys. Samalla henkilöstöpula voimistuu vanhuspalveluissa: mikäli palvelurakenne ei muutu ympärivuorokautiseen hoitoon tarvittaisiin 20 000 lisähoitajaa vuoteen 2030 mennessä. Vanhuspalvelujen palveluja ja palvelurakennetta on uudistettava, koska näin suurta hoitajatarvetta ei pystytä toteuttamaan.

Hyvinvointialueiden ennustettu menopaine on nykyisellään suurta. Hallitus pyrkii osaltaan hidastamaan menojen kasvua tehtävälainsäädännön muutoksilla, jotka tarjoaisivat hyvinvointialueille toiminnallista ja taloudellista liikkumavaraa. Valtiovarainministeriö pitää välttämättömänä vanhuspalvelujen ja palvelurakenteen uudistamista, jotta ikääntyvän väestön palvelutarpeisiin kyetään vastaamaan. On tärkeää, että iäkkäille henkilöille voidaan tarjota joustavia, yhteisöllisiä ja toimintakyvyn säilymistä tukevia asumis- ja palveluratkaisuja kotona asumisen ja nykyisen tehostetun palveluasumisen väliin. Olisi myös edelleen tarkasteltava, millaiset palvelut kuuluvat julkisen vallan järjestämisvastuulle ja millä tavoin tällaisten palvelujen tuottaminen on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa.

Vanhuspalvelujen henkilöstömitoituksen säätämisen yhteydessä vuonna 2020 määriteltiin erikseen välitön asiakastyö ja välillinen työ. Vanhuspalvelujen kehittämisessä on edelleen tarkasteltava myös tehtäviä ja toimia, jotka eivät edellytä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilökoulutusta. Lisäksi käyttöön on täysimittaisesti otettava jo käytössä olevia ja myös uusia teknologisia ratkaisuja, joilla voidaan tukea ikääntyneiden itsenäistä kotona asumista,

¹ THL työpäperi 14/2023

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146429/TY%3c3%962023_014_12042023e.pdf?sequence=19&isAllowed=y>

toimintakykyä ja tehostaa laitoshoidossa olevien henkilöstöresurssien optimaalista käyttöä.

On erittäin tärkeää tukea ja edistää ratkaisuja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuuden ja työssä pysymisen ongelmiin. Vanhuspalveluissa laitoshoidossa olevien asiakkaiden lisäksi huomiota on kohdennettava kotihoidossa olevien asiakkaiden hoivan järjestämiseen ja tätä työtä tekevän henkilöstön jaksamiseen. Hyvinvointialueet ovat arvioineet pystyvänsä vanhuspalvelujen henkilöstön vähimmäismitoituksen alentamisella kohdentamaan työntekijöitä kotihoidon tehtäviin ja avointen vakanssien täyttämiseen. Näiden tavoitteiden toteuttamisen tulee jatkossa olla kohdennetusti hyvinvointialueiden strategisen valtion ohjauksen painoalue.